

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatus De Statu Hominis Morali In Vita Et Post Mortem

Opfermann, Paul

Moguntiae, 1769

Quæstio III. Quæ fuerit mens S. Augustini circa libertatem naturæ lapsæ?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40701

nus. Quamvis augeant fatispassionem, quæ est pe-
pessio etiam invita pœnæ ob culpam. Laureola
martyrii equidem non datur nisi subeunti marty-
rium, quin tamen actus hic externus illam merea-
tur; neque enim Laureola respondet actuali mar-
tyrio tamquam merito, sed tamquam conditioni,
sine qua non obtinetur.

Obj. VII. Omnis actus imperatus à voluntate
est essentialiter liber: sed omnis actus voluntarius
est imperatus à voluntate. *Resp.* Ille actus dicitur
propriè imperatus à voluntate, qui ita subjacet im-
perio voluntatis, ut isto absente non fieret. Jam
verò actus necessarius ex necessitate antecedente,
tametsi voluntarius sit, ex tali imperio non proce-
dit; igitur nec propriè imperatus dici debet.

Q U A E S T I O III.

*Qua fuerit mens S. Augustini circa libertatem
in statu natura lapsæ?*

76. **T**ametsi clarissima sint S. Patris testimonia, qui-
bus liberum hominis lapsi arbitrium explicat,
ut cum L. 5. de civ. c. 10. *multa nos facere dicit,
quæ si nollemus, non utique faceremus. Quo pri-
mitus pertinet & ipsum velle: nam si volumus,
est; si nolumus, non est: non enim vellemus, si
nollemus.* Et L. I. *Retract. c. 15. voluntatem
esse liberam ad faciendum, & ad non faciendum
animi motum; hæc tamen, & hujusmodi alia ita
Fanfieniani accipiunt, ut ambo illa, hoc vel illud,
agere & non agere, seorsim ac separatim, non
verò conjuncta, libero arbitrio & voluntati subji-
ciant.*

ciant. Quin eo temeritatis jam pridem provecti sunt, ut S. Augustini doctrinam esse suam vociferentur. Id ipsum ante *Fansenianos* fecere *Calvinus* alique Hæretici. Et *Calvinus* quidem L. 2. *Inst.* c. 2. §. 4. sic *Augustino* inhæret uni, ut veteres omnes, uno hoc excepto, clamitet in hac re aut variare, aut vacillare, aut perplexè loqui, ut certi fere nihil ex illorum scriptis referre liceat. Et L. 3. contra *Pighium* de lib. arb. inquit: Hinc illa, quam uni *Augustino* præ aliis tribuo, veræ sanæque doctrinæ perspicua, certa, exactaque explicatio: hinc & ille consensus, quem illi nobiscum esse glorior.

S. AUGUSTINUS liberi arbitrii potestatem in natura vitio *Adami* corrupta constanter agnovit. 77.
 Patet 1°. ex controversia, quæ ipsum inter & *Pelagium* intercessit. Contendebat *Pelagius*, ut doceret S. D. in ep. 95. ad *Innocentium* Papam, non solum ad faciendâ, sed etiam ad perficiendâ mandata divina, per liberum arbitrium humanam sibi sufficere naturam. Cui errori ita occurrit S. Pater L. de spir. & lit. c. 3. Nos autem dicimus, humanam voluntatem sic divinitus adjuvari ad faciendam justitiam, ut præter quod creatus est homo cum libero arbitrio voluntatis, præterque doctrinam, qua ei præcipitur, quemadmodum vivere debeat, accipiat Spiritum Sanctum, quo fiat in animo ejus delectatio, dilectioque summi illius atque incommutabilis boni, quod Deus est. Et in ep. 95. Ad non peccandum, inquit, id est ad non malè faciendum, quamvis esse non dubitetur arbitrium voluntatis; tamen ejus potestas non sufficit, nisi adjuvetur infirmitas. De naturali itaque

que potentia, sive de libero arbitrio nullum *Pelagius* negotium fecit *S. AUGUSTINUS*, id unum ab eo postulans, ut damnaret, quod in scriptis suis adfirmaverat, sc. *possibilitatem naturæ ad vincenda peccata, & implenda mandata*; ut fateretur hominem sine gratia sine peccato esse non posse. Hinc cum *Pelagius* (ut refert *S. D. c. 62. L. de nat. & gr.*) *S. Hilarii* dictum attulisset, quo significat hominem esse posse mundo corde; respondet *S. AUGUSTINUS*: *Quid dixerit contra id, quod dicimus, vel quid istum adjuvet, verè nescio, nisi quia posse esse hominem mundo corde testatus est. Quod quis negat? sed gratiâ Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, non solâ arbitrii libertate.* Iterum *L. I. de grat. c. 7.* expendens illa *Pelagii* verba: *Deus gratiæ suæ auxilium subministrat, ut, quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, faciliùs possint implere per gratiam;* duo tantùm in iis desiderat; alterum, ut ostendat, quam velit intelligi gratiam; ne sc. legem duntaxat adfirmet esse adjuvantem gratiam; deinde ut & facilius tollat. *Tolle facilius, & non solum plenus, verùm etiam sanus est sensus, si ita dicatur, ut, quod per liberum facere homines jubentur arbitrium, possint implere per gratiam.* Cum autem, facilius, additur, adimpletionem boni operis etiam sine *Dei gratia* posse fieri, tacitâ significatione suggeritur. Quòd autem *Pelagius* liberi arbitrii nomine intellexerit naturâ inditam homini facultatem, quæ ad utrumvis oppositum indifferens sit; patet ex verbis ipsius *Pelagii* apud *Augustin. L. de grat. c. 18.* *Habemus possibilitatem utriusque partis à Deo insitam, velut quamdam,*

dam, ut ita dicam, radicem fructiferam atque
 fœcundam - quæ ex voluntate hominis diversa gi-
 gnat, & pariat; & quæ possit ad proprii cultu-
 ris arbitrium, vel nitere flore virtutum, vel sen-
 tibus horrere vitiorum. Et Julianus apud eum-
 dem L. 2. Oper. imperf. c. 16. ait peccatum nihil
 esse aliud, quàm malam voluntatem, cui esset li-
 berum, ab eo, quòd prave appetiverat, abstinere.
 Cumque idem Julianus (ut habetur L. 1.
 contra Julian.) scripssisset, voluntatis libertatem
 eo ipso constare, quòd illo ipso tempore, quo peccat,
 potestatem habet recedere à malo, & facere bonum;
 S. P. notionem istam adeo non carpit, ut potius
 in eandem consentiens, id unum reponat: Ex
 quo homo incipit uti voluntatis arbitrio, & pec-
 care, & non peccare potest (Ecce indifferentem
 sine ulla necessitate potentiam) sed alterum horum
 non facit nisi adjutus ab eo, qui dixit: Sine me
 nihil potestis facere; alterum verò propria volun-
 tas. Iterum S. D. L. 2. de nupt. c. 3. Juliano
 querenti de Augustini aliorumque Catholicorum im-
 portunitate quod, si quis aut liberum in hominibus
 arbitrium aut Deum esse nascentium conditorem di-
 xerit, Cælestianus aut Pelagianus vocaretur; S. P.
 ita respondet: Non est ita, ut loqueris; quicumque ista
 dixisti: non est ita: falleris, vel fallere meditaris: non
 liberum negamus arbitrium. Et paullo post: Libe-
 rum, inquit, in hominibus esse arbitrium, &
 Deum esse nascentium conditorem, utriusque dici-
 mus. Non hinc estis Cælestiani, aut Pelagiani.
 Liberum autem quemquam esse ad agendum bonum
 sine adjutorio Dei, & non erui parvulos à pote-
 estate tenebrarum, & sic transferri in regnum
 Dei

Dei; hoc vos dicitis. Hinc estis Cælestiani & Pelagiani. Quid obtendis ad fallendum communis dogmatis tegmen, ut operias proprium crimen, unde vobis inditum est nomen? Quid evidentius, S. Doctorem non aliam liberi arbitrii naturam, & essentiam statuisse; quàm quæ à Pelagianis, & similibus Hæreticis adferebatur? hos autem de eadem rectè cum cæteris sensisse, nec ipsi Calvinistæ negant; quin Catholicos idcirco Pelagianos vocant, quòd quantum ad libertatis notionem, cum illis consentiant. Idem L. 2. de duab. animab. c. 11. postquam peccatum definivit, quòd sit voluntas retinendi, vel consequendi, quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere; subjungit: Etiamne hi libri obscuri mihi scrutandi erant, unde discerem, neminem vituperatione, suppliciove dignum, qui id non faciat, quod facere non potest? nonne ista cantant & in montibus pastores, & in theatris poëtæ, & indocti in circulis, & docti in Bibliothecis? . . . & in orbe terrarum genus humanum? Tum c. 12. Peccati tenere quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, summæ iniquitatis est & insanix; quam ob rem illæ animæ, quidquid faciunt, id est, si libero ad faciendum, & non faciendum animi motu carent, . . . peccatum earum tenere non possumus. Præterea contra Felicem Manich. c. 4. ait: Habet unusquisque in voluntate aut eligere, quæ bona sunt, & esse arbor bona; aut eligere, quæ mala sunt, & esse arbor mala. Ex quibus omnibus ista colligimus, ex mente S. AUGUSTINI, dari in homine laico liberum arbitrium, quod sit immune non solum à coactione, sed etiam à simplici necessitate, tam arbi-

absoluta, quàm relativa, quia utraque tollit indifferentiam voluntatis ad opposita; & liberum hujusmodi arbitrium requiri ad merendum, & demerendum.

Respondetur ad objecta.

Obj. I. S. AUGUSTINUS L. 3. de lib. arb. c. 3. ait: *Non enim posses aliud sentire esse in potestate nostra, nisi quod, cum volumus, facimus. Quapropter nihil tam in nostra potestate, quàm ipsa voluntas est. Ea enim prorsus nullo intervallo, mox ut volumus, præsto est. Igitur quamvis necessariò aliquid volumus, adeo ut ejus contrarium velle non possimus; liberè tamen volumus; & eo ipso quòd volumus, in nostra potestate est velle.*

Resp. N. C. S. Doctorem per voluntatem intelligere libertatem, quoties de libero arbitrio scripsit, patet ex innumeris ejus locis. Sic L. I. de lib. arb. c. 12 cum dixisset: *Malefacta justitià Dei vindicari: non enim justè vindicarentur, nisi fierent voluntate;* in L. Retract. sic exponit: *Vides igitur jam, ut existimo, in voluntate nostra esse constitutum, ut hoc vel fruamur, vel careamus tanto, & tam vero bono. Quid enim tam in voluntate, quàm ipsa voluntas sita est? & paulo post, voluntate nos ait, laudabilem & beatam vitam; voluntate turpem & miseram mereri, ac delegere.* Item L. I. cit c. 13. *Ex quo conficitur, ut, quisquis rectè honesteque vult vivere, si id sic velle præ fugacibus rebus velit, assequatur tantam rem tantâ facilitate; ut nihil aliud ei, quàm ipsum velle, sit habere, quod voluit.* Licet igitur c. 3. cit. unam duntaxat oppositionis partem commemoret, idque in potestate esse dicat, quod, cum

volu-

volumus, facimus; hanc tamen alteram: *non facimus, si nolimus*, subintelligit, & sæpe aliàs disertè exprimit, veluti cùm L. de *prædestin. Sanct.* ait, *credere, vel non credere esse in arbitrio voluntatis humanæ*; & L. contra *Felicem*, *peccare quemque, si velit; non peccare, si nolit*. Et, qui *legem servare non vult, in potestate ejus esse servare, si velit*. Generatim non dicimus in potestate nostra esse, quod necessariò facimus, quia potestas duo quædam invicem opposita includit, circa quæ libera est, & indifferens eligendi facultas. Sic enim ipse S. P. L. 3. de *lib. arb.* c. 18. *Quis peccat in eo; quod nullo modo caveri potest? peccatur autem; caveri igitur potest*. Et rursus L. de *nat. & grat.* c. 47. cùm *Pelagius* dixisset, *posse videre, sive possibilitatem videndi, potestatis nostræ non esse, sed in naturali necessitate consistere*; S. D. reponit: *Quomodo in potestate nostræ non est videndi possibilitas, si in potestate nostræ est non videndi necessitas? quia in potestate est cæcitas; quæ id ipsum videre posse, nobis, si volumus, adimamus? ubi possibilitatem videndi defendit esse in nostra potestate, quia contrarium illius, non posse videre, in nostra est potestate; possemus enim nos excæcare*. Item L. de *spir. & lit.* ad *Marcellinum* dicit esse potestatem, *ubi voluntati adjacet facultas faciendi*. Unde hoc quisque in potestate habere dicitur, quod, *si vult, facit, si non vult, non facit*.

Inst. I. S. D. L. 2. de *duab. animab.* c. 10. peccatum dicit esse *animi motum, cogente nullo; ergo*. Resp. S. P. more aliorum PP. *τὸ cogi in sensu largiore accipit, pro quavis sc. necessitate, idque*

idque manifestum fit ex illis, quæ contra *Manichæos* disputavit: hi enim cùm dicerent malum ex naturæ malæ propensione oriri, eos redarguit hac ratione; quodsi necessariò (cujusmodi illud est, quod naturali inclinatione fit) homo peccatum facit, non peccat, quia, quod debet, facit. *Si enim hoc debet quisque, quod accepit, & sic homo factus est* (inquit L. 3. de lib. arb. c. 16.) *ut necessariò peccet, hoc debet, ut peccet. Cùm ergo peccat, quod debet, facit. Quod si scelus est dicere, neminem naturæ suæ cogit, ut peccet.* Quo in loco certum est, quòd S. P. τὸ cogit, in sensu largiore acceperit, natura enim neminem cogit, quia coactio est vis ab extrinseco principio illata.

Inst. 2. S. P. in Enchirid. ad Laurentium c. 30. ait: Libero arbitrio malè utens homo, & se perdidit, & ipsum. Sicut enim qui se occidit, utique vivendo se occidit; sed se occidendo non vivit, nec se ipsum potest resuscitare, cùm occiderit; ita cùm libero peccaretur arbitrio, victore peccato amissum est & liberum arbitrium. Et ep. 107. Liberum, inquit, arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus. Ergo. Resp. Idem L. 1. ad Bonifacium c. 2. Liberum, inquit, arbitrium usque adeo in peccatore non periit, ut per illud peccent maximè omnes, qui cum delectatione peccant; & amore peccati hoc eis placet, quod eis libet. Sub variis igitur notionibus S. P. liberum arbitrium exposuit; aliàs ejusdem nomine intelligit naturalem voluntatis facultatem, qua eligere utrumvis oppositorum queat, seque ad unum determinare absque omni necessitate. Aliàs significat statum quemdam illius facultatis solutum,
&

& expeditum ab impedimentis, quæ laudabilem illius & honestam functionem interpellant, & invitum plerumque hominem ad id, quod suave est, à decore rectoque abstrahunt. Quod cum fit, quædam servitus est & captivitas, qua aut sponte illigata detinetur hominis voluntas, uti in vitiis & pravis habitibus evenit; vel etiam renitens, & invita, ut cum homo gratiâ præventus, & excitatus ad saniora sese convertere parat. Itaque homo libero arbitrio malè utens & se perdidit, & ipsum, *h. e.* felicem illum libertatis statum amisit, in quo illa ab impedimentis omnibus soluta, sub gratiæ divinæ adjutorio facillimè bonum eligebat, cum post peccatum & voluntas in malum amplius propendeat, nec medicam in bono faciendo sentiat difficultatem. Hinc in *ep.* 89. *Pelagianos* liberum arbitrium à natura insitum immodicè jactantes hisce compescit: *Desinant ergo sic insanire, & ad hoc se intelligant habere, quantum possunt, liberum arbitrium, non ut superbâ voluntate respuant adjutorium; sed ut piâ voluntate invocent Dominum. Hac enim voluntas libera, tanto erit liberior, quanto sanior: tanto autem sanior, quanto divina misericordiæ gratiæque subjectior.* Et mox: *Quomodo enim libera est, cui dominatur iniquitas?* & in *ep.* 90. *Quia & ipsum, inquit, nostræ voluntatis arbitrium verè fit liberum, dum à carnalium concupiscentiarum dominatione liberatur.* Nempe homo peccando fit servus peccati: & primi parentis peccato factum est, ut à concupiscentiis nostris veluti captivi detineremur. *A quo enim quis devictus est (inquit S. D. c. 30. Enchir. sit.) huic & servus addictus est. Petri certè Apostoli*

foli est ista sententia. Quæ cum vera sit, qualis quæso potest servi addicti esse libertas, nisi quando eum peccare delectat? liberaliter enim servit, qui domini sui voluntatem libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati servus est. Unde ad justè faciendum liber non erit, nisi à peccato (per gratiam Dei) liberatus, esse justitiæ cæperit servus. Ipsa est vera libertas propter rectè facti licentiam. Sed ista libertas ad benefaciendum unde erit homini addicto, & vendito, nisi redimet ille, cujus illa vox est: Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis? Similia scribit I. 14. de civ. c. 11. Arbitrium igitur voluntatis tum est verè liberum, cum vitis peccatisque non servit. Tale datum est à Deo, quod amissum proprio vitio, nisi à quo dari potuit, reddi non potest. Rursus L. 1. ad Bonifat. c. 2. ait: Quis nostrum dicat, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? libertas quidem periit per peccatum, sed illa, quæ in Paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam: propter quod natura humana diviniâ indiget gratiâ.

Inst. 3. S. P. Juliano opponenti peccati definitionem, quam in suis ipse libris dederat, quòd sit voluntas retinendæ, & admittendæ, quòd justitia vetat, & unde liberum est abstinere; respondet: istam definitionem peccati ejus esse, quòd peccatum tantummodo est, non quòd etiam pœna peccati, quia periit libertas non peccandi. Et paullo post; Multum erras, qui vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis illius peccati esse pœnam, quòd nullâ necessitate commissum est.

Ergo. Similiter in L. de perfectione justit. contra Cælestium, cum Hæreticus iste sic interrogasset: *Per quid efficitur homo cum peccato, per naturæ necessitatem, an per arbitrii libertatem? Respondetur, inquit, per arbitrii libertatem factum, ut esset homo cum peccato: sed jam pœnalis vitiositas subsequuta, ex libertate fecit necessitatem.* Resp. In priore loco S. P. non essentiam, sed statum utriusque libertatis, sc. in statu naturæ innocentis & lapsæ distinguit, aitque homini innocenti liberum fuisse à peccato abstinere, in quantum & liberum arbitrium habuit, & gratiam, quæ illud maximè perficit, & roborat; atque etiam immunitatem à concupiscentia, quæ voluntatem quodam modo captivat. Cùm contra in statu naturæ lapsæ sublatum sit plenum perfectumque voluntatis æquilibrium tum per concupiscentiam, quæ nos ad malum inclinât, tum per amissionem gratiæ, sine qua nec bonum salutare operari possimus, nec à peccatis diu abstinere. Atque ita differuit S. D. adversus *Julianum*, ut necessitatem gratiæ, quam is cum suis *Pelagianis* negabat, ostenderet: Addit enim: *Adam quippe omnino quando peccavit, nihil in se habebat mali, quo nolens urgeretur ad operandum malum; & propter quod diceret: Non quod volo, facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago. Ac per hoc id egit, quod justitia vetat, & unde illi liberum fuerat abstinere. Nunc ei qui dicit: quod nolo malum, hoc ago, abstinere inde liberum non est.* In 2do textu non intelligit necessitatem simplicem & absolutam, qua voluntas hominis lapsi ad unum determinata sit; sed quamdam solum difficultatem, quam quisque

quisque experitur in faciendo bono, aut peccato fugiendo, h. e. necessitatem quamdam moralem, quam in L. contra *Fortunatum* Manich. comparat cum illa necessitate, quæ ex consuetudine fluit: cum ait: *Potest autem unusquisque nostrum mediocri consideratione invenire, verum esse, quod dico. Hodie namque in nostris actionibus, antequam consuetudine aliqua implicemur, liberum habemus arbitrium faciendi aliquid vel non faciendi. Cum autem istâ libertate fecerimus aliquid, & facti ipsius tenuerit animum perniciofa dulcedo, & voptas eadem ipsâ consuetudine sic implicatur, ut postea vincere non possit, quod sibi ipsa peccando fabricata est.* Hanc peccandi necessitatem ex consuetudine ortam S. THOMAS q. 6. de malo a. un. ad 24. cum sibi objecisset illud *Augustini* in Confessionibus: *Et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas, ita explicat: Dicendum, quod consuetudo facit necessitatem, non simpliciter, sed in repentinis præcipue. Nam ex deliberatione quantumcunque consuetus, potest contra consuetudinem agere.*

Obj. II. S. P. in ep. 144. ad *Anastasium* ait: *Quod sine gratia Dei nullo modo voluntas implet mandata, quia nec libera dicenda est, quamdiu est vincentibus cupiditatibus subdita: à quo enim quis devictus est, huic & servus addictus est.* Et L. I. *Retract.* c. 15. *Qui cogenti cupiditati bona voluntate resistere non potest, & ideo facit contra præcepta justitiæ; jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pœna peccati.* Igitur negat esse in homine liberum arbitrium, antequam per gratiam liberetur; proinde libero exutus est arbitrio peccator,

tor; & necessitate peccat. *Resp.* Loquitur de Libertate à peccato, non autem de libertate à necessitate: & fatentur Orthodoxi omnes, sine gratia hominem non esse liberum à peccato, & voluntatem eatenus esse liberam, quatenus est liberata. Manet tamen sine gratia libertas à necessitate, quamvis ad bonum non sufficiat, nisi adjuvetur per gratiam. Dum vero ait, cogenti voluptati resisti interdum non posse; loquitur de potestate proxima, & ultimo completa, qualem non habet homo ad graviores vincendas tentationes sine gratia; nec cum gratia remotè sufficiente; nisi accesserit gratia proximè sufficiens. Quo sensu loquitur L. de grat. & lib. arb. c. 17. *Qui vult facere Dei mandatum, & non potest; jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam & invalidam: poterit autem; cum magnam habuerit, & robustam.* Et L. de perfect. just. c. 10. *Non aliam ob causam Scriptura commemorat, non esse gravia divina præcepta, nisi ut anima, quæ illa gravia sentit, intelligat se nondum accepisse vires, quibus talia sint præcepta, qualia commendantur, levia scilicet, atque suavia; & oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facultatis.*

Inst. Homo sine gratia nequit operari bonum; igitur libero ad bonum arbitrio destitutus est. *Resp.* Homo sine gratia nequit operari bonum absolute. Nequit potentiâ proximâ & ultimò completâ. *C.* *Voluntas libera tanto erit liberior, quanto sanior; tanto autem sanior, quanto divinæ misericordiae gratiaque subjectior.*

a) Quodd

α) Quòd S. AUGUSTINUS liberum arbitrium saepe aliter, ac naturalem hominis facultatem expresserit; *Pelagianorum* gratiâ fecit. Cum enim tota illum inter & *Pelagianos* contentio in eo versaretur, quòd *Pelagius* sic liberum à natura datum homini arbitrium putaret, ut per sese, nec ullis aliis, nisi naturalibus viribus egens, tam bonum, quàm malum amplecti posset; S. P. ex oppositò contendebat liberum arbitrium primi parentis, ita fractum debilitatumque esse peccato, ut soli sibi relictum, nihil nisi malum eligere, & operari queat, bonum vero salutare non nisi per Christi gratiam facere. Itaque inter illos de naturali voluntatis p. testate quaestio mota non est, sed solum de integritate virium ad agendum; & S. D. Cum adversus illos Hæreticos pugnans, liberum in homine arbitrium mansisse negat, qualitatem illius, & conditionem intelligit, non verò potentiam & facultatem, *liberum* dicendo, quod non est captivum, nec peccati & concupiscentiæ nexibus irretitum.

β) Non desunt ex TT., qui præter indifferentiam iudicii, ad libertatem etiam prærequirant iudicium, sive imperium practicum, per quod intellectus determinatè voluntati proponat, hoc vel illud hic & nunc eligendum esse. Hujus tamen imperii practici distincti ab ipsa vi determinativa voluntatis nulla videtur esse necessitas: ad quid enim, cum voluntas præhabitis omnibus ad agendum prærequisitis sit facultas ejusmodi, quæ ad hoc vel illud se possit determinare? & hoc ipsum iudicium practicum debet esse subiectum libertati voluntatis, alioquin libera non esset voluntas, cum unum præ altero eligit. Aliud est de distamine ultimo practico de liceitate actionis: istud enim non tam ad libertatem, quàm ad honestatem actûs prærequiritur.

CAPUT III.

De Moralitate actus humani, & de regula moralitatis.

Ex voluntario, & libero physica actus huma- 78.
ni natura desumitur; nam inde actus Mo-